НАШЫ НАВІНЫ

Люты 1990

Бюлетэнь „ГРАМАДЫ"

Будучыня беларускай нацыянальнай меншасці Беластоцкім Краі будзе такой, якою акажацца яе палітычная актыўнасць. Пасляваенне дастаткова ясна паказала, што абмежаванне гэтай актыўленасці да культурніцтва толькі запавольвае наш нацыянальны занепад і знікненне з гістарычнай арэны. У сучасны момант апынуліся мы на мяжы смерці.

Беларуская палітыка ў нас не была магчымай у яўных маштабах на працягу амаль усіх сарака пяці гадоў ад заканчэння сусветнай вайны. З'явілася ўжо трэцяе пакаленне этнічных беларусаў, пазбаўленых у сваёй масе нацыянальнай ідэалогіі і цалкам падрыхтаваных паддацца асіміляцыі. Гэта апошні шанц дзеля беларускага выратавання, які прападзе назаўсёды разам з канцом унікальнага нам веку.

Перспектывы для палітычнай дзейнасці абумоўлены грамадскай структурай народа. У нашым жа, меншасным, становішчы трэба ўлічыць і той выраіальны варунак, які ёсць вынікам дэмаграфічнай геаграфіі, размяшчэння беларускай стыхіі.

Беларушчыну татальна глынае гарадская паланізацыя: гэтая з'ява ахоплівае нават мястэчкі ды прыгарадныя пасёлкі. Застаецца - надалей традыцыйна - вёска. Але якая яна, гэтая цяперашняя сельская грамадскасць? У пераважнасці бацькі дзяцей, што ў горадзе. Пенсіянеры!

Блізкі ўжо той час, калі эканамічны краявід усталюецца наступным чынам: беластоцкая агламерацыя з большасцю насельніцтва рэгіёна, сатэліцкія мястэчкі, працягі палёў з рэдкімі на іх гаспадаркамі фермерскага тыпу і дзе-ніде аграрнакомплексы. Вёску канчаткова знішчыць рахунак.

Наша натуральная апора дзеля намеранай работы - у асяроддзі праваслаўнай канфесійнасці. У тых закоміцах ды населеных пунктах, у якіх праваслаўныя беларусы пражываюць у істотных колькасцях або і дамінуюць. Гэта аўтаматычна выключае з нашага поля зроку значныя тэрыторыі, не кажучы ўжо пра каталіцкі арэал, на якім роднамоўе на статусе дзедаўскай непатрэбшчыны.

Палітыка - гэта барацьба інтарэсаў. Яе мы не будзем мець у сябе датуль, пакуль не перастанем выходзіць да людзей толькі з духоўнымі пастулатамі. Матэрыяльныя мэнавіта павінны быць перад усім. У супрацілным выпадку ўтворым новы інтэлігенцкі рух, па-старому маргінальны ў жыццёвых зацікаўленнях грамадства: нічога не зменім у ім, аніякае адраджэнне не адбудзецца. Нашы мэты трэба знаходзіць у абароне інтарэсаў гаспадара і звязаных з ім лёсам рамесніцкіх праслоек. Інакш кажучы, гмінная з нас партыя.

Прамысловы пралетарыят дасць спарадычныя магчымасці, прыкладам у Гайнаўцы, у якой у некаторых фабрыках рабочыя беларускага паходжання ўяўляюць сабою значны працэнт.

Нас, як і "Салідарнасць", гняце падсвядомае або і свядомае разуменне партыйнасці на камуністычны манер. Яно заб'е нашу ініцыятыву, адштурхне назад. Акцыі арганізаваныя на вайсковы спосаб трэба змяніць на ідэалагічныя; палітычным мысленнем замест дысцыплінаванай агітацыі. Дзеянне павінна выспець, стаць патрэбай канкрэтнага гурту нашых людзей. Націскам аднізу, а не зверху. А гэта працэс, якому патрэбны час.

Нязменная роля друку. Арганізуючая, інспіруючая. Як доўга не наладзім рэгулярнага выпуску бюлетэню, так доўга не пачнецца шырокае фармаванне нашай сілы. Бо думка мусіць папярэдзіць учынак. Таму мы яшчэ нават і не на пачатку шляху.

С. Яновіч, 19.01.1990

Праект Беларускага Грамадскага Камітэта "Грамада" /апублікаваны ў "Ніве" ад 12 лістапада 1989 г./ выклікаў шэраг спрэчак і дыскусіяў у беларускім асяроддзі наконт змешчаных у ім прапановаў вырашэння некаторых палітычных, эканамічных і культурна-асветніцкіх праблемаў жыцця беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы. Ніжэй Ініцыятыўная група БГК "Грамада" прадстаўляе палепшаны варыянт праекта, які ўлічвае істотныя прапановы і заўвагі, унесеныя да яго ў шырэйшым абмеркаванні. Зыходзячы з таго, што пра назоў будучага палітычнага прадстаўніцтва беларусаў у Польшчы павінен вырашыць заснавальніцкі кангрэс, аўтары праекта акрэсліваюць гэтае прадстаўніцтва агульным найменнем "Беларуская партыя".

Праект праграмы "Беларускай партыі"

Апошнія 45 гадоў існавання беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы паказалі, што беларусы, не маючы свайго палітычнага прадстаўніцтва, страцілі большасць сваёй зямлі, на якой вякамі трывалі іхнія продкі, страцілі таксама мову і нацыянальную годнасць. Таму такое палітычнае ўтварэнне, як "Беларуская партыя", у галоўную сваю мэту павінна вылучыць змаганне за паўнату палітычных і грамадзянскіх правоў беларусаў у Польшчы згодна з духам міжнародных дамоваў і пагадненняў, падпісаных дзяржавамі ў Хельсінках, Мадрыдзе і Жэневе.

Агульнапалітычная праграма

1. Усталяванне парламентарнай дэмакратыі ў краіне, вольныя выбары ў Сойм і Сенат.
2. Унясенне ў Канстытуцыю Польскай Рэчыпаспалітай запісу аб існаванні нацыянальных меншасцяў у дзяржаве і выразнае акрэсленне іхніх правоў.
3. Магчымасць свабоднага ўтварэння партыяў і іншых палітычных арганізацыяў /за выняткам такіх, якія распаўсюджваюць ідэі таталітарызму або расізму/.
4. Вольныя і прапарцыянальныя выбары ў тэрытарыяльныя самаўрады.
5. Вырашальная роля самаўрадаў ва ўсіх галінах грамадскага жыцця.

Беларуская партыя будзе імкнуцца да дасягнення такой сітуацыі, у якой беларусы, што пражываюць у Польшчы, маглі б ганарыцца сваёй культурай і адчуваць сябе вольнымі і роўнымі сярод роўных. Таму Беларуская партыя змагаецца за:

- роўнасць беларускай мовы з польскай у працы адміністрацыі ў тых гмінах і гарадах, дзе пражываюць беларусы;
- вяртанне арыгінальных назваў мясцовасцяў на Беласточчыне, якія былі зменены па палітычных прычынах;
- двухмоўныя назвы гарадоў, вёсак, вуліц і ўстаноў ва ўсходніх гмінах беластоцкага ваяводства;
- поўную і праўдзівую інфармацыю ў прэсе і кніжных выданнях пра гісторыю, этнаграфію і культуру ўсходняй Беласточчыны;
- высвятленне прычынаў эканамічнай дыскрымінацыі ўсходняй Беласточчыны;
- доступ да сродкаў масавай інфармацыі /час беларускіх перадачаў па мясцовым радыё і тэлебачанні павінен суадносіцца прапарцыянальна да ліку беларусаў на Беласточчыне.

Агульным палітычным форумам беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы павінна стаць Рада беларускіх партыяў і арганізацыяў у Польшчы. Рада павінна мець характар беларускага парламента ў Польшчы /30-50 асобаў/ з дэлегатамі, выбранымі

ад партыяў і арганізацыяў, якія ўдзельнічаюць у Радзе. Рада павінна мець уплыў на персанальную палітыку ў агульнабеларускіх установах: рашаць пра назначэнні дырэктараў беларускіх школаў, дырэктара беларускага музея, кіраўніка беларускай секцыі ў польскім радыё, дырэктара Цэнтра беларускай культуры, кіраўнікоў і дырэктараў тых беларускіх установаў, якія маюць узнікнуць у будучыні /Беларускі інстытут, банк, тэатр і інш./.

Беларуская партыя імкнецца да наладжання цесных кантактаў з Беларускай рэспублікай, дзеля гэтага бачыць патрэбу:

- утварыць прадстаўніцтва Беларускай рэспублікі ў Беластоку;
- наладзіць гаспадарчае супрацоўніцтва паміж усходнімі гмінамі Беласточчыны і заходнімі раёнамі Гродзеншчыны ды Берэсцейшчыны;
- развіваць свабодныя навуковыя, культурныя і турыстычныя кантакты Беласточчыны з Беларускай рэспублікай.

У якасці нацыянальнай сімволікі Беларуская партыя выкарыстоўвае старажытны беларускі герб "Пагоня" і бел-чырвона-белы сцяг.

Эканамічная праграма

У галіне эканомікі Беларуская партыя дамагаецца спыніць дыскрымінацыйную эканамічную палітыку ўладаў у адносінах да Ўсходняй Беласточчыны, а перш за ўсё:

- пакінуць каланізацыйныя намеры ўладаў адносна Ўсходняй Беласточчыны, дзе ў большасці жывуць беларусы на сваім этнічным арэале;
- роўна і справядліва размяркоўваць сродкі на заходнія і ўсходнія гміны Беласточчыны ў ваяводскіх і цэнтральных інвестыцыйных планах /на пабудову дарогаў, тэлефоннай сеткі, вадаправодаў/;
- вярнуць права на зямлю і будынкі дзецям і ўнукам тых жыхароў, якія аддалі зямлю ў дзяржаўны фонд за мізэрную пенсію;
- затрымаць знішчанне лясных абшараў на Беласточчыне /асабліва Белавежскай пушчы/;
- перадаць кампетэнтнасць адносна вырашэння таго, як распараджацца прыроднымі рэсурсамі Беласточчыны, у мясцовыя самаўрады.

Эканамічную будучыню усходняй Беласточчыны Беларуская партыя бачыць у развіцці сярэдніх /10-50 гектараў/ прыватных гаспадарак і павышэнні гаспадарчага значэння мястэчкаў шляхам заснавання ў іх невялікіх прамысловых прадпрыемстваў, якія будуць выкарыстоўваць мясцовую сельскагаспадарчую сыравіну дзеля яе пераапрацоўкі. У мястэчках павінна ўзнікнуць сфера паслугаў для сельскай гаспадаркі. Гэта стварыла б шанц затрымаць спустошэнне Ўсходняй Беласточчыны і адначасова павысіць яе гаспадарчае значэнне ў краіне.

Падаткі ад зямлі і прадпрыемстваў галоўным чынам павінны накіроўвацца на разбудову гаспадарчай і паслугавай інфраструктуры на Беласточчыне. Падаткі павінны быць паменшаныя на тую іх частку, якая адводзіцца ў цэнтральны бюджэт. Гэтае - як рэкампенсацыя дыскрымінацыйнай эканамічнай палітыкі ў адносінах да Ўсходняй Беласточчыны ў папярэднія гады.

Беларуская партыя бачыць патрэбу стварыць на Беласточчыне Беларускі банк.

Важную ролю ў эканамічным развіцці рэгіёна павінна адыграць турыстыка і адпачынак. Аднак жа ўсе інвестыцыі ў гэтай галіне павінны ўлічваць гістарычныя, этнічныя і культурныя Беласточкага краю.

Беларуская партыя адной са сваіх галоўных мэтаў лічыць дзеянне ў кірунку юрыдычнага і фактычнага забяспечання эканамічных правоў беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы.

Культурная праграма

Беларуская партыя бачыць неабходную патрэбу развіцця беларускай культуры на Беласточчыне на такіх самых правах, як культуры польскай. Да гэтай пары сродкі, якія выдзяляла дзяржава на развіццё беларускай культуры /фінансаванне дзейнасці БГКТ/, зводзіліся амаль да нуля ў параўнанні з той часткай падаткаў ад беларусаў, што адводзілася ў дзяржаўны бюджэт на развіццё культуры. Такім чынам беларусы самі даплачвалі за сваю дэнацыяналізацыю.

Беларуская партыя дзеля захавання культурнай спадчыны беларусаў і дзеля далейшага развіцця беларускай культуры на Беласточчыне будзе выступаць за:

1. Свабоднае развіццё дамоў і асяродкаў культуры на Беласточчыне, з дамінуючым беларускім профілем у тых асяроддзях, дзе пражывае большасць беларусаў.

2. Арганізаванне матэрыяльнай базы і фінансавых сродкаў дзеля развіцця беларускай культуры /гаспадарчая дзейнасць, прапарцыянальны да ліку беларускага насельніцтва ўдзел фінансавых сродкаў з падаткаў, адводжаных на развіццё культуры/.

3. Стварэнне ў Беластоку беларускага тэатра і беларускай эстраднай сцэны.

4. Утварэнне ў Беластоку Цэнтра беларускай культуры.

5. Утварэнне на аснове беларускага музея ў Гайнаўцы Цэнтра беларускай матэрыяльнай культуры і этнаграфіі.

6. Супрацоўніцтва ў галіне культуры з Беларускай рэспублікай.

Асветная праграма

У галіне асветы Беларуская партыя будзе імкнуцца да:

- стварэння ў Беластоцкім універсітэце беларускай філалогіі з пашыраным навучаннем гісторыі і этнаграфіі Беларусі;
- арганізавання 2-гадовых пасляматуральных настаўніцкіх школаў у Беластоку, Гайнаўцы і Бельску дзеля патрэбаў беларускіх пачатковых школаў;
- утварэння двухмоўных пачатковых школаў на абшарах, дзе вучыцца большасць беларускіх дзяцей;
- навучання на беларускай мове літаратуры, гісторыі і геаграфіі ў пачатковых школах;
- навучання ва ўсіх школах рэгіёна гісторыі беларусаў на Беласточчыне з элементамі гісторыі Беларусі;
- перавядзення навучання ўсіх прадметаў /акрамя польскай літаратуры і гісторыі/ у бельскім і гайнаўскім ліцэях на беларускую мову;
- утварэння ў Беластоку Беларускага Навуковага Таварыства і Беларускай бібліятэкі.

Ініцыятыўная група "Грамады"
Беласток, 22.01.1990г.

Wokół konfliktu w Hajnowskim Domu Kultury

NOWY TOTALITARYZM ?

Minie jeszcze trochę czasu i konflikt w Hajnowskim Domu Kultury zostanie przesłonięty innymi wydarzeniami, których nam nie skąpi postkomunistyczna rzeczywistość w kraju. W pamięci pozostanie być może tylko to, że "Solidarność" próbowała zdjąć dyrektora HDK Mikołaja Buszkę. I że ta próba się nie powiodła. "Dla historii" pozostanie obraz tego konfliktu przedstawiony w publikacjach prasowych i w stercie dokumentów, które w związku z tą sprawą nagromadziły się u pani naczelnik miasta Hajnówki, Jadwigi Rudzińskiej-Patejuk. Siłą rzeczy nie jest to obraz pełny, ponieważ nie oddaje całej aury społecznej, wytworzonej wokół konfliktu, a także nie uwzględnia szeregu istotnych faktów, które z różnych powodów nie znalazły swego odzwierciedlenia na papierze. Do napisania tego tekstu skłania mnie chęć uzupełnienia obrazu konfliktu znanymi mi istotnymi szczegółami, a także pragnienie podzielenia się kilkoma refleksjami nad szerszym kontekstem, w którym obracała się przez kilka tygodni ta hajnowska sprawa.

W połowie października ubiegłego roku w HDK zawiązała się grupa inicjatywna NSZZ "Solidarność". Weszło doń 10 pracowników z 28-osobowej załogi domu kultury. Bodajże na początku listopada odbyło się zebranie organizacyjne komisji zakładowej "S", podczas którego formalnie wybierano władze. Na zebranie przybyła także część pracowników spoza grupy inicjatywnej, deklarując chęć przystąpienia do związku. Był wśród tych pracowników i dyrektor HDK Mikołaj Buszko. Wszelako grupa inicjatywna nie zgodziła się na przystąpienie przybyłych pracowników do "S" przed przeprowadzeniem wyborów do władz zakładowej komisji. Po wyborach - i owszem. Na takie postawienie sprawy nie zgodzili się z kolei pracownicy spoza grupy inicjatywnej i opuścili zebranie. Wybory zostały przeprowadzone, przewodniczącą komisji zakładowej "S" w HDK wybrano panią Ewę Korkus, instruktorkę do spraw upowszechniania teatru.

Nie potrafię powiedzieć, czy to zebranie odbyło się zgodnie z formalnymi wymogami, obowiązującymi przy tworzeniu zakładowych komórek "S". Przewodniczący terenowej komisji koordynacyjnej "S" w Hajnówce pan Dariusz Łuczak powiedział mi, że wszystko było w porządku. Jednakże pracownicy, którzy zostali "odstawieni" od wyborów, poczuli się skrzywdzeni i wystosowali w związku z tym protest do regionalnej komisji koordynacyjnej "S" w Białymstoku i do KKK w Gdańsku. Nie twierdzę, iż ten incydent mógł mieć jakiś związek z zasadniczym konfliktem, powstałym pod koniec listopada, zauważyć wszakże należy, że od zawiązania zakładowej komisji "S" w HDK wyraźnie popsuły się stosunki międzypracownicze. Powstała atmosfera nieufności i podziału, rzutując tym samym na dalszy bieg wydarzeń.

22 listopada po południu dyrektor Mikołaj Buszko otrzymał od zakładowej komisji "S" pisemko informujące go, że w HDK trwa pogotowie strajkowe, zaś zarzuty i żądania wobec niego przekazane zostały naczelnikowi miasta (brzmi to cokolwiek osobliwie, ale pan Buszko zarzutów pod swoim adresem nie otrzymał do rąk własnych).

Otóż pismo skierowane przez komisję zakładową "S" w HDK (dokładniej mówiąc: przez komitet strajkowy) do pani naczelnik jest dokumentem na tyle interesującym, iż warto przyjrzeć mu się nieco dokładniej. Żądania są cztery:

a) natychmiastowe odwołanie Mikołaja Buszko ze stanowiska dyrektora HDK;

b) nie powierzanie mu żadnych stanowisk na terenie Hajnówki związanych z kulturą;

c) współdecydowanie załogi w kwestii mianowania nowego dyrektora;

d) ponowne zawarcie umowy o pracę na czas nieokreślony z kol. Zenaidą Jakuc.

Dwa z tych żądań są niewątpliwie dorzeczne (tzn. nadające się do spełnienia przez naczelnika miasta). Naczelnik może odwołać w ramach swoich uprawnień dyrektora domu kultury, jeśli nie weźmie sobie za bardzo do serca słówka "natychmiast". Może także skonsultować z załogą powołanie nowego dyrektora, choć nie jest do tego prawnie zobowiązany. Natomiast sprawa zakazania komuś pracy w dziedzinie kultury (a także w jakiejkolwiek innej dziedzinie) nie leży w gestii naczelnika miasta. Byłoby to możliwe, gdyby pana Buszkę pozbawiono praw obywatelskich, co pociąga za sobą - warto to sobie w tym miejscu przypomnieć - także utratę prawa pracy. I w decyzjach personalnych dyrektor domu kultury jest autonomiczny: to on decyduje, kogo zatrudnić u siebie, a kogo - nie. Poza perswazją czy poradą naczelnik miasta nie ma na to żadnego wpływu.

Autorzy pisma do pani naczelnik stwierdzają, że konflikt w HDK nabrzmiewał od lat i że głównym jego źródłem jest postawa dyrektora, traktującego HDK jak swoją prywatną własność, zarządzającego despotycznie i traktującego ludzi wyłącznie instrumentalnie. Wynikiem tego jest ogromna rotacja kadr powodująca brak ciągłości w pracy placówki, marnotrawstwo ludzkiego wysiłku i społecznych pieniędzy, rozbijanie więzi emocjonalnych pomiędzy pracownikami. Dalsze zarzuty stawiane dyrektorowi Buszce: nadmierne obciążenie pracowników, brak troski o pracowników, brak troski o ruch amatorski i skupianie się na działalności gospodarczej, szykanowanie członków związku, nieumiejętne obsadzanie stanowisk pracowniczych, psychiczne znęcanie się nad pracownikami, posługiwanie się kłamstwem, jątrzenie pmiędzy pracownikami, naruszanie norm współżycia społecznego.

Prawdopodobnie odczuwając, że przedstawione w piśmie stosunki pracownicze w HDK przypominają raczej działalność prywatnego obozu koncentracyjnego niż placówki kulturalnej (która pod kierownictwem pana Buszki znajduje się już 10 lat!), autorzy widzą potrzebę zamieścić pod koniec swego elaboratu następującą refleksję: "Hajnowski Dom Kultury na tle innych placówek kulturalnych na naszym terenie jawi się jako ośrodek prężny, prowadzący różnorodną działalność merytoryczną. Jedynie my, pracownicy, wiemy, że odbywa się to kosztem naszym i naszych rodzin".

Kończą swoje wypracowanie zgodnie z duchem czasu: "W razie braku reakcji ze strony Obywatelki Naczelnik rozpocznie się strajk okupacyjny, do którego dołączą się zakłady pracy w Hajnówce". Podpisano: Ewa Korkus, Tadeusz Topolski, Dariusz Buraczyński.

Dokument, jak widać z powyższego, został przygotowany pośpiesznie, bez zwracania uwagi na wewnętrzną spójność logiczną sformułowań, na sytuację prawną takiej placówki jak dom kultury czy też na przyzwoitość i umiar w formułowaniu zarzutów i pretensji. Cóż bowiem znaczy stwierdzenie, że prężna działalność placówki jest osiągana kosztem pracowników i ich rodzin? A czyimże kosztem ma być osiągana prężność (tak wewnątrz, jak i na zewnątrz) tego kraju? Czy kosztem Amerykanów i ich rodzin? Śmiechu warte. Trudno także odnieść do poważnych zarzut o skupianiu się dyr. Buszki na działalności gospodarczej i zaniedbywaniu ruchu amatorskiego. Od zmiany ekipy rządzącej wciąż tylko i słychać w Polsce o działalności gospodarczej w kulturze (niech i kultura sama na siebie zarobi!), a tu masz ci babo placek! A zaniedbywanie ruchu amatorskiego? W HDK działa 15 (piętnaście) zespołów artystycznych o różnym profilu (wszystko to amatorzy!). O co więc tu chodzi? Spokojnie, powoli. Chodzi tu o coś zupełnie innego.

Warto też zauważyć, że protest komisji zakładowej "S" w HDK rozpoczął się bez ostrzerzenia, bez poszukania łagodniejszych środków rozstrzygnięcia "nabrzmiałego konfliktu". Zarówno naczelnik miasta jak i dyrektor Buszko zostali od razu postawieni pod pistoletem strajkowym, co więcej, pistolet ten został wycelowany nie tylko z HDK, ale także z "zakładów pracy w Hajnówce". Jeżeli potraktować dosłownie ostatnie sformułowanie w wyżej cytowanym dokumencie, wówczas nasuwa się nieodparty wniosek, że akcja w HDK została zaplanowana na szczeblu komisji terenowej "S" w Hajnówce albo przynajmniej za jej wiedzą i przyzwoleniem. Jakże w takim świetle wyglądają zapewnienia solidarnościowców, iż konflikt w HDK jest par excellance konfliktem wewnętrznym i że to nie "Solidarność" jest odpowiedzialna za jego społeczne rozszerzenie się?

Inna sprawa, że forma protestu i jego przeprowadzenie siłą rzeczy musiały wywołać znaczne poruszenie społeczne w Hajnówce, na Białostocczyźnie, a nawet w kraju. Zwłaszcza, że sprawa dotyczyła Mikołaja Buszki, i że rozgrywała się ona w takim, a nie innym, środowisku. Ale o tym - trochę później.

Jątrzenie, posługiwanie się kłamstwem, psychiczne znęcanie się - to nie żarty. Za to można być pociągniętym do odpowiedzialności karnej. Trzeba tylko powołać biegłego psychiatrę, który by autorytatywnie stwierdził stopień urazów psychicznych, doznanych przez pracowników HDK od dyrektora (w tym i przez autorów przedstawionego pisemka do pani naczelnik, jak mniemam). Pani Jadwiga Rudzińska-Patejuk nie dysponowała biegłym psychiatrą, powołując 23 listopada komisję do zbadania zarzutów przeciwko Mikołajowi Buszce. Przewodniczącym komisji został Jerzy Sirak, sekretarz Urzędu Miasta w Hajnówce. Komisja pracowała w dniach od 24 do 30 listopada włącznie.

Wartym odnotowania jest fakt, iż w składzie komisji znaleźli się, oprócz osób powołanych z Urzędu Miasta, przedstawiciele zaangażowanego w konflikt komitetu strajkowego (!) w ilości 4 osób na ogólny 8-osobowy skład. Jako obserwatorzy uczestniczyli w pracach komisji przedstawiciele Miejskiej Rady Narodowej, Komitetu Obywatelskiego i Terenowej Komisji Koordynacyjnej "S" w Hajnówce oraz - na osobistą interwencję sekretarza ZG BTSK Wiktora Stachwiuka - przedstawiciele Towarzystwa Jan Mordań i ja. Dziwi fakt, iż w tak skonstruowanym gremium nie znalazło się miejsca dla przedstawiciela czy pełnomocnika dyrektora Buszki (ani w komisji, ani w gronie obserwatorów).

Pracy komisji przyglądałem się i przysłuchiwałem przez mniej więcej godzinę w dniu 24 listopada; Jan Mordań (niegdyś pracownik HDK) wytrzymał znacznie dłużej: był obecny 27 i 28 listopada. W swoim oświadczeniu napisał między innymi: "Skład komisji był zdecydowanie tendencyjny... Obserwatorzy z ramienia "Solidarności" stwarzali atmosferę obarczania dyr. Buszko winą za powstały konflikt... Członkowie komisji, w tym przewodniczący, przesłuchanie prowadzili wybiórczo, podkreślając najdrobniejsze fakty przeciwko dyrektorowi, ignorując natomiast wszelkie zasługi dyrektora w działalności kulturalnej HDK... Nie analizowano działalności i pracy (?) osób inicjujących protest przeciwko dyrektorowi". I nic dziwnego. Komisja miała przesłuchiwać samą siebie?

Wiadomość o strajku w HDK podała białostocka rozgłośnia radiowa, skąpe notki o nim ukazały się w "Gazecie Współczesnej" i "Kurierze Podlaskim". Mówiono o strajku, choć według nomenklatury strajkowej sytuacja w HDK była "pogotowiem strajkowym". Zresztą pomyłka nie była zbyt duża: protestujący i tak nie pracowali przez półtora tygodnia.

Strajk wywołał duże poruszenie w Hajnówce. Komisje zakładowe "S" w niektórych zakładach pracy wywiesiły flagi państwowe i hasła z po-

parciem protestu w HDK. Jedno z nich, umieszczone nad bramą wejściową do HZPD, miało dość zagadkową treść: "Żądamy kultury w domu kultury". Hajnowianie interpretowali to żądanie różnorako. Jedni mówili, że chodzi tu o kulturę osobistą dyrektora Buszki. Inni - że o kulturę strajkujących. Jeszcze inni domniemywali, że solidarnościowcy z HZPD żądają kultury w swoim zakładowym domu kultury "Leśnik", działalność którego, mówiąc delikatnie, wypada dosyć bladawo w porównaniu z HDK.

Niejako obok tego oficjalnego nurtu postaw wobec konfliktu rozpoczęła się w hajnowskich zakładach pracy samorzutna akcja zbierania pracowniczych podpisów pod listami protestującymi przeciwko żądaniom usunięcia dyr. Buszki. Zebrano około 2 tys. podpisów. Protesty przeciw akcji strajkowej i żądaniom komisji zakładowej "S" w HDK napłynęły na ręce pani naczelnik z okolicznych gmin. Swoje zaniepokojenie rozwojem sytuacji w HDK wyrazili w listach do pani naczelnik profesorowie Stanisław Krukowski z Akademii Muzycznej we Wrocławiu i Romuald Twardowski z Akademii Muzycznej w Warszawie, zarazem oceniając wysoko działalność dyr. Buszki jako inspiratora i organizatora Dni Muzyki Cerkiewnej w Hajnówce, imprezy o najwyższej artystycznej randze i europejskim wymiarze.

To powszechne - nie-"Solidarnościowe" - potraktowanie żądań protestujących w HDK jako niesprawiedliwych i krzywdzących dyr. Buszkę staje się zrozumiałe, jeśli się weźmie pod uwagę dorobek i rolę dyrektora w życiu kulturalnym regionu a także fakt, iż HDK jest jednym z nielicznych na Białostocczyźnie ośrodków kultury białoruskiej promieniującej na dookolne gminy (etnicznie białoskie). Stąd też uzasadniony niepokój i obawy Białorusinów przede wszystkim co do jej dalszych losów (zaznaczyć należy, że w całokształcie różnorodnej i prężnej działalności HDK kultura białoruska zajmowała w nim miejsce raczej marginalne). Stąd też i "narodowościowa"otoczka tego "wewnętrznego" konfliktu.

Zrozumienie implikacji narodowościowych konfliktu wykazały Rada Inicjatyw Obywatelskich przy TZR Białystok NSZZ "Solidarność" i Grupa Inicjatywna Białoruskiego Komitetu Społecznego "Hramada" na wspólnym spotkaniu 28 listopada 1989 r. W wydanym oświadczeniu stwierdzono potrzebę poszukania kompromisowego rozwiązania konfliktu i mediacji w tej sprawie. Wszakże odczuwalnych efektów ta mediacja nie przyniosła.

Konflikt trwał nadal, podsycając społeczny niepokój w Hajnówce i w regionie. Sytuacja w Hajnówce wymknęła się z pod kontroli "Solidarności", co więcej, jej rozwój nie wróżył pomyślnego dla miejscowych działaczy "S" zakończenia.(Zresztą, analizując tą całą sprawę, dochodzę do wniosku, że ani TKK w Hajnówce, ani RKK w Białymstoku nie kontrolowały tego konfliktu od samego początku i nie zdobyły się na trzeźwy osąd sytuacji podczas jego trwania. Kolejne wypadki jedynie tą tezę potwierdzają). Wszelako trzeba było znaleźć kozła ofiarnego, odpowiedzialnego za napięcie społeczne. Białoruskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne pasowało do tej roli w sam raz. Bo to organizacja założona przez reżym komunistyczny i całkowicie przezeń kontrolowana, bo to "beton", nomenklatura itd. Toteż w prasie niebawem pojawiła się "interpretacja" ("Tygodnik Białostocki", "Kurier Podlaski") zrzucająca winę za niepokoje społeczne na celowe działania BTSK usiłującego z konfliktu wewnątrzpracowniczego uczynić konflikt narodowościowy. Jak się manipuluje opinią społeczną w obecnym dziennikarstwie, najdobitniej świadczy artykuł Jana Kwasowskiego "Spór z dyrektorem czy Białorusinem?" opublikowany w "Gazecie Wyborczej" (1-3 grudnia 1989). BTSK to, w opinii autora tego tekstu, podżegacze waśni

narodowościowej, to ludzie szkalujący cerkiew prawosławną i wspierający nomenklaturę. Tysiące porządnych ludzi nie chce mieć z tą organizacją nic wspólnego. Żeby wyglądało to "obiektywnie", końcową ocenę BTSK wkłada się w usta Białorusina, pana Wiktora Kabaca z Hajnówki, członka "S". I to jest właśnie to. Nieistotne, że tysiące innych Białorusinów (prawdopodobnie nieporządnych), z zaskoczeniem dowiedziało się, że pan Kabac jest Białorusinem i broni białoruskich interesów w "S". Nieistotne, że w sprawie konfliktu w HDK zabiera głos poprzedni dyrektor HDK (pan Kabac mianowicie), który przekazał tą placówkę panu Buszce w stanie organizacyjnej i gospodarczej ruiny. Przecież czytelnicy "Gazety Wyborczej" o tym nie wiedzą. Nie mają także pojęcia o rzeczywistych zasługach dyr. Buszki w upowszechnianiu i rozwoju kultury. Dlatego też warto mu przyłożyć z jeszcze jednej strony: Mikołaj Buszko gnębi Białorusinów i kulturę białoruską! Nie warto tu przytaczać całej listy kłamstw i pomówień zestawionej przez pana J. Kwasowskiego. Dyr. Buszko napisał replikę do "Gazety Wyborczej" prostując kłamstwa i odpowiadając na oszczerstwa. Publikacji tej repliki nie doczekał się. To też w pewnym sensie znak czasu.

Pani minister kultury Izabela Cywińska gościła w HDK 2 grudnia 1989. Jak powiedziała, opinię o konflikcie wyrobiła sobie wstępnie na podstawie "Gazety Wyborczej" i uznała, że sytuacja wymaga jej obecności na miejscu. Pani minister zaapelowała o kulturalne i spokojne rozwiązanie całej sprawy. Pani Ewa Korkus w swej krótkiej i aluzyjnej wypowiedzi dała do zrozumienia, że nie jest stroną w jakimkolwiek konflikcie narodowościowym. Pan Mieczysław Gmiter z Komitetu Obywatelskiego w Hajnówce powiedział (cytuję za "Rzeczpospolitą", która relacjonowała przebieg wizyty pani minister na Białostocczyźnie): "W ciągu kilku dni zburzono wszystko, co z mozołem budowaliśmy wiele lat". Jeśli mi wolno zgadywać, to pan Gmiter miał na myśli budowanie harmonijnego współżycia Białorusinów i Polaków w Hajnówce i brutalne zburzenie tej budowli pistoletem strajkowym, przystawionym do głowy dyr. Buszki i pani naczelnik Rudzińskiej-Patejuk przez panią Ewę i jej kolegów. W każdym razie jasności ta wypowiedź do sprawy nie wniosła. Wiktor Stachwiuk, przedstawiciel BTSK i BKS "Hramada" wypowiedział się obszerniej, ale za to jaśniej. Białorusini pragną, aby wszystkie sytuacje konfliktowe, jeśli powstają, były rozwiązywane zgodnie z prawem, a nie bezprawiem. Sytuacją bezprawną jest akcja strajkowa w HDK. Niedemokratyczny jest skład komisji rozpatrującej zarzuty przeciwko dyrektorowi. Publikacje prasowe stworzyły wokół konfliktu atmosferę terroru psychicznego i niemal linczu. Zaangażowanie się BTSK i "Hramady" w rozwiązanie konfliktu było logiczną reakcją na nastrój społecznego niepokoju wśród Białorusinów a także wypełnieniem statutowych obowiązków BTSK wobec swego członka (M. Buszko jest członkiem Prezydium ZG BTSK).

Na tym to stanęło. Pani minister opuściła Hajnówkę posłuchawszy uprzednio trochę muzyki cerkiewnej w soborze św. Trójcy.

5 grudnia odbyło się spotkanie pani naczelnik J. Rudzińskiej-Patejuk z pracownikami HDK. Przeanalizowawszy wyniki pracy komisji pani naczelnik stwierdziła niedociągnięcia w prowadzeniu akt pracowniczych przez dyrektora, czasami nieuzasadnioną fluktuację kadr pracowniczych, trudności w kontaktach służbowych pracownicy-dyrektor i złą atmosferę pracy spowodowaną apodyktycznym charakterem pana Buszki. Udzieliła dyrektorowi nagany służbowej. O psychicznym znęcaniu się i szykanach ani słowa. Z ważniejszych zaleceń służbowych pani naczelnik rozporządziła: utworzyć stanowisko zastępcy dyrektora do spraw merytorycznych i zatrudnić na to stanowi-

sko osobę, <u>którą zaakceptuje załoga</u>. Dyr. Buszko oświadczył, że w sprawie nagany napisze odwołanie, ponieważ w jego ocenie jest ona niezasłużona, natomiast co do powołania swego następcy prosi o czas do namysłu, gdyż w chwili obecnej nie widzi odpowiedniej kandydatury(Zgodnie ze Statutem HDK zatwierdzonym przez MRN w Hajnówce w 1987 r. zastępcę powołuje naczelnik miasta na wniosek dyrektora HDK). Natomiast pracownicy HDK zrzeszeni w "S" oświadczyli, iż na stanowisku zastępcy widzą panią Ewę Korkus. Może to się wydawać dziwne, ale po tym oświadczeniu po raz pierwszy wyraźnie ustosunkowali się do konfliktu pracownicy, którzy do tej pory czynnego udziału w nim nie brali (ktoś przecież musiał pracować, aby ktoś inny mógł strajkować). Otóż powiedzieli oni pani Ewie Korkus wyraźnie - nie. Jej kandydatura jest najmniej odpowiednia i nie gwarantuje przywrócenia dobrej atmosfery w pracy. Ale ani to, ani tajne głosowanie, w którym 10 osób wypowiedziało się przeciwko kandydaturze E. Korkus, nie dało rezultatu. Pani Ewa uparła się zostać zastępczynią dyrektora i już. Dyskusja przeciągała się do 6 godzin. Pani Ewa w końcu umotywowała swój upór tym, iż nie może zawieść nadziei "S" i że jej niewybranie może doprowadzić do rozlewu krwi w Hajnówce. W diabły poszły zapewnienia pani Ewy i jej kolegów o wewnętrznym charakterze konfliktu, o budowaniu zaufania, o spokoju społecznym. Pani Ewa była zdecydowana iść do swego celu nawet po trupach.

6 grudnia pani Ewa i jeszcze trzy osoby zabarykadowały się na I piętrze HDK i ogłosiły strajk okupacyjny. Tym razem praca w HDK została sparaliżowana zupełnie. Na karteluszkach rozklejonych w mieście strajkujący zawiadamiają, że dyr. Buszko nie zgodził się na powołanie zastępcy, w związku z czym podtrzymują wszystkie dotychczasowe żądania i ogłaszają strajk okupacyjny. Wreszcie w pisemku do pani naczelnik żądają doprecyzowania pojęcia załogi, która ma decydować o powołaniu zastępcy dyrektora (cała załoga im nie odpowiada), i przedstawienia kandydatury zastępcy do 20 grudnia, nadal podtrzymując swoją "propozycję" odnośnie Ewy Korkus. Pani naczelnik straciła głowę i zaakceptowała te warunki.

Prasa ujęła ten "kompromis" następująco: "Naczelnik Hajnówki zobowiązał się do 20 grudnia zatrudnić w HDK zastępcę dyrektora (...) W imię spokoju społecznego zgodzono się też na pozostawienie dotychczasowego dyrektora". ("KP"7.12.89)

I ostatnie podrygi tej żałosnej sprawy: 20 grudnia pani Rudzińska-Patejuk powołała Ewę Korkus na stanowisko zastępcy dyrektora HDK do spraw merytorycznych. Na skutek pisemnego protestu pracowników i reakcji na ten protest MRN w Hajnówce decyzję swoją cofnęła. Pani Ewa spróbowała jeszcze głodować pod świąteczną choinką w HDK protestując tym razem samotnie przeciwko dyr. Buszce i, jak się wydaje, także przeciwko "Solidarności", która nie spełniła jej nadziei, wszelako święta spędziła przy domowym stole.

Obecnie w HDK jest już zastępca dyrektora, powołany z zewnątrz placówki, jest także pani Ewa na swoim stanowisku instruktora do spraw upowszechniania teatru.

Sądzę, że ten lokalny konflikt niósł ze sobą także znamiona powszechniejszego trendu w przemianach naszego czasu. Pod sztandarami "Solidarności" bowiem coraz tłumniej idą nie tylko nosiciele wolności i demokracji kruszący "beton" minionego reżymu, ale także "poputczikі", którzy chwycili w żagle wiatr obecnych przemian i w imieniu związku załatwiają swoje prywatne sprawy. Przedstawiona sytuacja w HDK wypisz-wymaluj odpowiada temu "drugiemu rzutowi" siły bojowej "S". Ja w każdym razie nie mam co do tego żadnych wątpliwości.

Czy grozi nam nowa totalizaryzacja prawdy, demokracji, prawa? Już nie pod czerwonymi sztandarami?

Jan Maksymiuk

Віры вакол Эльвіры

/паляўнічы абразак/

Яшчэ ўчора пані Эльвіра не ўвайшла, не ўбегла, а тайфуном уварвалася ў сваю кватэру з выкрыкам Victoria! і з літарай "фау", складзенай з пальцаў выцягнутых у трыумфе рук. Яе радасць разхінала абыякавыя сцены блёку, каб вырвацца ў надпушчанскі прастор і кінуць жах пад стрэхі хат і ў кватэры "тутэйшых". Хай ведаюць, хто тут пан, а хто халоп!

Яшчэ ўчора мясцовая ўлада, не лічачыся з пратэстам большасці, назначыла яе намеснікам шэфа. - Зрэшты, іхняя большасць! - падумала з пагардай пані Эльвіра. - Хоць і не чырвоная, хоць і незалежная, затое... /тут яе бровы і губы склаліся ў паліткамісараву грымасу/ пад сцягам з другой палоскай белай. Не, улада не дурная. Ведае, адкуль вецер вее. А яны што? На сваёй зямлі, але і без зямлі, якую сталіністы прымусілі пакінуць і выманілі за цукерку-рэнту.

А вось сёння маўклівая пратэстуючая большасць загаварыла пра страйк і сунула ўладзе неабыякавы пратэст. А ўлада - як улада: дзе сіла, там і яна. Назначыла пад націскам сілы, пад ім жа і зняла.

Вось гэтага пані Эльвіры тлумачыць не трэба, таму цяпер, намагаючы ўсе свае сілы, яна хоча прымусіць уладу чарговы раз ламаць права. Забарыкадаваўшыся мяккімі крэсламі, сядзіць яна пад ёлачкай у кутку фае, а са сцен, што за плячыма, жахліва б'юць у вочы аб'явы: СТРАЙК ГЛОДОВЫ, ПРОТЭСТУЕ ШЭЦІВ СТАЛІНОВСКІМ МЭТОДОМ...шэфа!

Казалі, што шэф, калі даведаўся пра гэта, пасівеў як голуб, а хтосьці на вяршаліне ўлады папярхнуўся каваў - ледзь адратавалі. Таварышы яе забегалі як ачумелыя: прасілі, угаворвалі, малілі. А яна, маўляў, ні-ні, і без вас абыдуся! Згнаю, знішчу паганца! Запоўзаюць тут яшчэ на жыватах, ножкі лізаць будуць, ручкі абцмокваць будуць! Прыпрэ ўлада з голай галавою, паклоны біць будзе дый прасіць прабачэння!

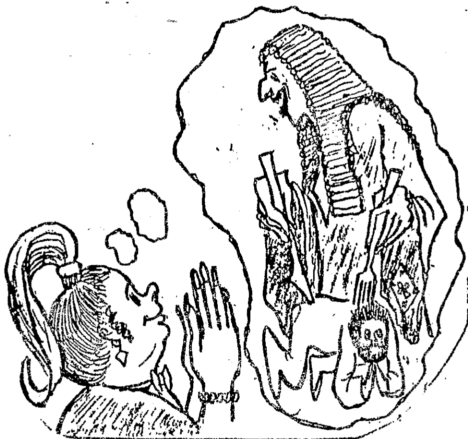
Але песня скончылася! Ён, шэф той, проста сам падлез пад руку - без аніякага прымусу ралтам загаварыў на ўсю краіну, што і Касцюшка, і Манюшка, і, о дзякуй табе Госпадзі!, што ты яму розум адабраў, вершыкі самога Міцкевіча на тутэйшай мове чытаў! Паставіць бы яму яшчэ адно пытанне і даць хвіліну часу, то ён бы загаварыў, што і Радзівілы, і Пацы, і Тышкевічы, Сапегі і Хадкевічы - таксама, як іх там... О Госпадзі!, ажно ў галаве круціцца. Усе тады пабачылі б, хто ён такі дый за што чорцікі яму смалу вараць. Калі б ведаў, што накліча сваімі словамі, ён бы язык сабе адкусіў.

І вось яна, пані Эльвіра, ведала, асабліва пасля апошняга выхаду ў эфір, што мядзведзь выйшаў з бярлогі і пара пачынаць гон. І пачалося, карррамба!

Затрубілі медныя трубы ў сталіцы правінцыі, і рушыла нагонка са сцягамі і барабанным грукатам з надпушчанскіх прадпрыемстваў. У першай шарэнзе пайшлі і нейкія тутэйшыя. Так заўсёды бывае, калі на сваіх зайцаў палююць прыезджыя паляўнічыя, намашчаныя павагаю стрэльбы. А стрэльба не абы-якая - ужо дзяржаўная. Кожнаму, хто гэтулькі гадоў ехаў у чырвоных панскіх санях, робіцца страшна, калі выкінуць яго на паўдарозе ў цёмным лесе. Ён гатовы зноў верна служыць, каб хоць дазволілі яму ўскочыць на палазы і ехаць на пачапку. А мо пасля ўдасца залезці на сані, схавацца сярод роўных? Тым больш, што сам ён белы, хоць і з чорнай кала-

ніяльнай душою і псіхікай. Але ж пад чэрапам колеру не відаць. Ды яшчэ каланіяльная душа патрабуе няшмат стравы: хопіць, калі яе пахваляць, паабяцаюць, пагладзяць па галоўцы, - "наш ты",- скажуць. Зашчыміць душа ад удзячнасці, слёзы ад радасці закруцяцца ў вачах, і забудзе ён пра родную песню, пра страху хаты, у якой не так даўно тая ж песня сілай біла з грудзей.

- Большасць з іх якраз такая, - думала пані Эльвіра, - з рукі есці будуць. Хоць тут, нячыстая іх укусіла, ці што, амаль усе акунёмнахрыбеціліся. Але мы і так свае! Звольніць і

працы нідзе не даваць. Хай апенькі ў пушчы збірае! Пасля б вывесілі партроты з рэкамендацыяй: "Стралець без воклiку!", - моў, праступнік страшны. Разам з Румцайсам Ічын грабілі! І што!? Думаеце, не паверылі б? Хто асмеліўся б, калі б у самой "Выбарчай" напісалі? А тое, што нібыта заслужаны, сусветна вядомы, фестывалі царкоўнай музыкі... Тэрэ-фэрэ, мув мі цёцю! Каб быць заслужаным, то з Бурым або з Лупашкам трэ было б бегаць. Аб іхнім крыжы ўжо пісалі. Усіх прычарнілі пад калабарантаў, шуцманаў і убоўцаў. І што? Аўтар слаўным стаў. Сам Сальман Рашдзі ад зайздрасці ледзь не лопнуў. Нават тэлеграму яму прыслаў, што ў "Кур'еры" друкавалі. Бляск "Д'ябальскіх версэтаў" так прыгаснуў, ажно ў сталіцы калоніі загаварылі, што Нобеля а... мае. А калі звестка пацвердзілася добра паінфармаванымі, што пры талерках у кухні Каралеўскай акадэміі аціраліся, то сам шэф "Кур'ера" шпарнуў артыкулік, а потым нейкі Грук залез у мовазнаўства і абвясціў свету лінгвістычнае адкрыццё стагоддзя: "беларуская мова, як лінгвістычная катэгорыя, не існуе - гэта мова паграніччa". Сусветных мовазнаўцаў жахам абдало: падумаць толькі, цэлае жыццё даследвалі тое, чаго не было. Адзін, як чутка нясе, збрыў галаву дагала, попелам пасыпаў і падаўся ў манахі. Затое з усходу прыйшла тэлеграма з павіншаваннямі: "семьдесят лет мы это утверждаем, а отец народов им лекции читал в Куропатах по этой теме".

Усміхнулася пані Эльвіра, успомніўшы графікаў, якія таксама знюхалі бізнес. Палезлі тады на старонкі беларусаеда чорцікі - тутэйшыя з віламі. Самога Казіка ў святыя высвяцілі, анёлавы крылы яму прычапілі. Вось і ёй, Эльвіры, марылася слава. Казік, гэта праўда, усім наклаў, а яна - толькі аднаму. Але затое - значнаму. І пазбягаліся хціўцы, кусалі-грызлі, каб не адной ёй слава досталася. Ажно пёры ды пух з ахвяры сыпаліся, а жах тутэйшых чорнай хваляй абняў. Праўда, не ўсіх. Подпісы збіраць сталі, націскалі тут і там, дый па радыё ў сваёй праграме выпендрыліся. А нашы тады іх з іншай бочкі, як пры Сталіне: нацыяналісты, моў, супольны дом узарваць хочуць. А мы ж тут за дэмакратыю, за плюралізм змагаемся. Вось пляжым мілі-Чаўшэску, тырана страшнага, дэмана Белавежскай пушчы. Ён, праўда, амаль гатовы быў яе высечы, каб жытло нам аформіць, але хто ж пра гэтае ведае, хто асмеліцца хоць намёкам пікнуць. Сталіністам яго зробім, чырвоным павуком! Не дарма журналіст "Рэчыпаспалітай" пісаў: "за адзін дзень ён /чытай: бельмавіністы/ знішчылі тое, што мы будавалі столькі гадоў..." Ігігігі! - зарагатала пані Эльвіра. - Добра сёе, папера ўсё вытрымае. Варта мець сваю прэсу, тады ўсё можна. А яны што маюць? Адзін тыднёвік, дый той многія баяцца купляць публічна, каб ніхто пра іх не здагадаўся. Вось, каб хто тайком у хату прыносіў, тады, чаму не?, прачыталі б.

– Эх, жыццё! – усміхнулася пані Эльвіра сваім думкам. – Журналісты, інтэрв'ю, слава! Сёння намеснікам, праз месяц поўным шэфам стала б. Ах, Божа ж мой. Прастор, лёгкасць думкі, распасцёртыя крылы. І палёт, палёт да сонца! А там? Улада і слава. Слава баевіка, змагара за чысціню народу і краіны. Поўны трыумф. Як тая пані дохтар у "Адкрытай студыі". Усе глядзелі б, усе захапляліся б. Што там Казік, што там нейкі Грун. Вось яна – першая з першых, нават галадае...

Успомніла з жахам пані Эльвіра, чаму вось тут сядзіць пад ёлачкай, сама адна без сяброў, якія адступіліся, здрадзілі. Каму тут верыць? – Во каму! – абрадавалася яна. – Пракурору! Хай капае, рыецца. Хто рыецца, той знойдзе, павер, няма крышталёва чыстых людзей. Вазьмі яго на відэльчык, шустані тузом з рукава. Мо ў дзяцінстве каму што перакасіў, пераараў. Знайдзі, парадуй душу грэшную. Я на каленачках прыпаўзу, свечачку пастаўлю, за здароўе памалюся.

А ўсё было так бліска! Улада слабая, байца, ёй даражэйшае мяккае крэсла за справядлівасць і права. А права – гэта сіла, а сіла – гэта мы! Вось вам філасофія дэмакратыі і плюралізму.

– А гэтыя чаго тут сабраліся? – выпучыўшы вочы, пані Эльвіра злюстравала дзесяткаў пяць дзяцей, што абступілі яе і ёлачку. Вунь той губамі варушыць, лозунгі чытае. Ці ж могуць гэтыя нявольніцкія душы зразумець імкненні вольнага чалавека, змагара за дэмакратыю? Рагочуць як прыдуркі нейкія, дый пальцамі тыцкаюць. А я тут паўдня ўжо галадаю, ажно ў жываце вуркоча. За акном ноч сятая чорным воранам навалілася, – і пані Эльвіра, заплюшчыўшы вочы, убачыла сябе апоўначы, у куточку пустога фае. Цераз велізарны зал, што ў яе за плячыма, паўзуць пачвары з Белавежскай пушчы.

Дзеткі даўно ўжо паразбягаліся, сябры пані Эльвіры цішком павышмыгвалі. Грэюць мяккую пасцель, глядзяць сытыя пузы. А яна дзеля іх тут голадам сябе морыць, з прывідамі важе. – О не! – ускіпела пані Эльвіра.

Неўзабаве сторож знайшоў пад самотнай ёлачкай запісачку з новым лозунгам:

ЗАВЕШАМ СТРАЙК ГЛОДОВЫ...

Абразак з натуры намаляваў
Віктар Стахвюк

Віктар Швед

БЕЛАРУСКАЯ ГРАМАДА

Выходзім новай Грамадою
Мы смела на жыцця прасцяг,
Падняўшы ўвысь над галавою
Свой бел-чырвона-белы сцяг.

Закончыліся нам сягоння
Застою змрочныя гады –
Мы пад крывіцкаю Пагоняй
Мацуем нашыя рады.

Ідэі ўзнёслыя ў народзе
У практыцы ажыццявім.
Няважнае – хто скуль прыходзіць,
Галоўнае – прыходзіць з чым.

І гарадскі мы, і вясковы
Адзіны беларускі люд.
Яднае нас культура, мова,
І наш бацькоўскі родны кут.

Будзем за лепшы лёс змагацца
І памагаць сабе ў бядзе.
Таму ўсім трэба аб'яднацца
У Беларускай Грамадзе.

Stan gospodarki wschodniej części województwa białostockiego w ostatnich dziesięcioleciach

Obszar zamieszkały przez ludność białoruską stanowi 57% całości obszaru województwa białostockiego (5733,4 km^2)[1]. W 1983 roku mieszkało tu 33,4% ludności województwa, co daje 38 osób na 1 km^2 wobec 65,6 osób na 1 km^2 w skali całego województwa. Liczba ludności zmniejsza się systematycznie od 1946 r. Obecnie niektóre gminy uległy niemal wyludnieniu. W latach 1977-1983 ubyło stąd 77% ludności czynnej zawodowo.

Odpływ młodzieży wiejskiej do miast w tempie najwyższym w skali kraju doprowadził do anomalii w strukturze wiekowej ludności. Na wsi dominuje obecnie ludność w wieku przedemerytalnym lub emerytalnym. Na 100 kobiet w wieku 18-24 lat przypada 197 mężczyzn.

Liczba zgonów jest znacznie większa niż liczba urodzeń. Następstwem tego są tysiące hektarów ziemi leżącej odłogiem.

Przyczyna istniejącego stanu rzeczy tkwi w polityce władz państwowych wobec tego obszaru.

Od 1945 roku obciążenia finansowe gospodarstw chłopskich były tu znacznie wyższe niż w części zachodniej, mimo iż dominowały tu ziemie IV, V i VI klasy. 74% ogółu gleb to gleby kwaśne.

Ze względów politycznych prawdopodobieństwo buntów ludności przeciw władzy było znikomo małe na tych terenach, i dlatego w latach 1945-1948 wobec trudności z egzekucją należności w stosunku do państwa w części zachodniej województwa wyrównano ten bilans w części wschodniej.

We wschodniej części województwa białostockiego w 1949 roku przeprowadzono pierwsze eksperymenty kolektywizacji rolnictwa, bazując na wzorcach radzieckich z lat 1939-1941. Skutkiem tej polityki było rozbicie więzi społecznych i ekonomicznych, praktycznie uniemożliwiające powrót do gospodarki chłopskiej w kilkudziesięciu wsiach tego obszaru. W zachodniej części województwa kolektywizacja wystąpiła w symbolicznych rozmiarach.

W latach siedemdziesiątych i pierwszej połowie lat osiemdziesiątych - jak twierdzą ekonomiści z Ośrodka Badań Naukowych w Białymstoku - relatywnie niższy był poziom zaopatrzenia rolnictwa tego obszaru w środki inwestycyjne i obrotowe będące przedmiotem rozdziału na szczeblu wojewódzkim lub centralnym, a także występował niewłaściwy system finansowy, zwłaszcza w jego części fiskalnej i kredytowej. Obciążenia finansowe rolników były tutaj stosunkowo większe niż w pozostałej części województwa, mimo niższej produkcji i dochodów.

Infrastruktura gospodarcza

60% budynków na tym obszarze jest z drewna, większość wzniesiona do 1960 r. W latach siedemdziesiątych tempo rozwoju budownictwa wiejskiego zaczęło szybko spadać. Liczba inwestycji malała w miarę upływu czasu.

Średnie plony zbóż w 1983 r. - 20,2 q/ha; w kraju - 31 q/ha.

Na 1 ha wysiewano tu 69 kg wapna, w zachodniej części - 97 kg.

1 sklep przypada na 4-5 miejscowości.

33% wsi odczuwa deficyt wody; w kraju - 16%.

7,3% gospodarstw podłączonych jest do sieci wodociągowych; w województwie - 18%, w kraju - 32%.

Zużycie energii elektrycznej było tu najniższe w kraju - 200 kWh na 1 mieszkańca.

Dróg twardych o ulepszonej nawierzchni było tu 17,1 km na 100 km^2; w kraju - 40,3 km na 100 km^2. W niektórych gminach tego regionu (Gródek,

Michałowo, Narewka) poniżej 10 km na 100 km^2.

Gęstość linii kolejowych - 5,4 km na 100 km^2, z czego 50% wymaga natychmiastowej modernizacji.

Abonentów telefonicznych we wschodniej części województwa białostockiego było 21,4 na 1000 mieszkańców, w zachodniej zaś - 75. W niektórych wschodnich gminach wskaźnik ten był niższy od 10.

Szkolnictwo

W szkołach podstawowych, pomimo rzadkiego zaludnienia tego obszaru na 1 salę przypada 25 uczniów, w zachodniej części - 21 [illegible]. Większość sal w szkołach wiejskich to wynajęte, nieprzydatne do potrzeb szkolnictwa, pomieszczenia.

W porównaniu ze wszystkimi pozostałymi obszarami województwa wschodnia część charakteryzuje się najniższymi wskaźnikami wykształcenia ludności.

48,5% ludności zatrudnionej w sektorze nieuspołecznionym (głównie w rolnictwie) nie posiadało wykształcenia podstawowego.

Ochrona zdrowia

Na 10 000 mieszkańców w 1983 roku było tu 11,1 lekarzy; w zachodniej części - 34.

Na 10 000 osób było tu 3,4 stomatologów; w zachodniej części - 5,2.

Ośrodki zdrowia posiadało 5% wsi, apteki - 2%.

Kultura

W kinie nie było w ogóle 61 % ludności, w teatrze - 83%, na koncercie muzycznym w Filharmonii lub w Domu Kultury - 89%. Aktywność kulturalna na wsiach ograniczała się do oglądania telewizji i (w coraz mniejszym stopniu) do kultywowania folkloru.

W 3 gminach brak jest GOK-u, w 70% gmin nie ma chociażby 1 księgarni, sporadycznie (głównie w osadach) występują punkty biblioteczne.

Ekologia

Rzek 1 klasy czystości nie było już w 1982r. Narew miała 2 klasę czystości, Narewka nie odpowiada jakimkolwiek normom, Rudnia - część 3 klasa i część poza normą, Supraśl i Sokółka - 3 klasa, Krynka i Łosośnica poza normą. Stopień zanieczyszczenia stale się powiększa. W chwili obecnej pozostał znikomy już procent wód o czystości 2 klasy.

Drobne zakłady przemysłowe (mleczarnie, garbarnie, POM-y) funkcjonują bez żadnych urządzeń oczyszczających, stąd też dewastacja środowiska wodnego postępuje w zawrotnym tempie.

Strukturę zasobów wodnych pogarszają nieprzemyślane prace melioracyjne, które doprowadziły do osuszenia bagien, likwidacji naturalnych zbiorników wodnych, obniżenia poziomu wód gruntowych do katastrofalnych rozmiarów, zagrażających gospodarce rolnej i hodowlanej. Koszty melioracji, pokrywane przez rolników, w rzeczywistości szły na degradację środowiska naturalnego.

Lasy, które w 1983 roku według oficjalnych statystyk, pokrywały 36,1% powierzchni województwa, pozostały już tylko na zdezaktualizowanych mapach. Praktycznie istnieją tylko kontury lasów. Wycinane planowo do celów przemysłowych kompleksy leśne Puszczy Białowieskiej i Puszczy Knyszyńskiej tworzą wielkie polany porosłe najczęściej chaszczami i przypadkową roślinnością. Eksploatacja Puszczy Białowieskiej przez krajowe i zagraniczne przedsiębiorstwa zagraża istnieniu tego kompleksu leśnego.

Jeszcze szybciej postępuje dewastacja prywatnych działek leśnych. Zanim opuszczający wieś właściciele przekazali ziemię, najpierw wycinali i sprzedawali las. "Zielone płuca" pozostały już tylko legendą, nakreśloną środkami masowego przekazu.

W drugiej połowie lat 70-tych rozpoczęto wielką inwestycję w gminie Narewka - budowę zbiornika wodnego "Siemianówka". Zlikwidowano kilka wsi zamieszkałych przez ludność białoruską. W planach uwzględniono założenie nad zbiornikiem wielkiego ośrodka wypoczynkowego dla tzw. "ludzi pracy" z Białegostoku, Warszawy i Śląska. Projektowano podział ziemi pod zabudowę dacz i ośrodków wczasowych. Zbiornik oprócz likwidacji kilku wsi i zalania pól uprawnych spowoduje osuszenie nadgranicznych bagien i grozi podmyciem północno-zachodniej części Puszczy Białowieskiej.

Osadnictwo

Problemy demograficzne i ekonomiczne wschodniej Białostocczyzny próbowano rozwiązać poprzez system osadnictwa. Niemal do 1983 roku pierwszeństwo w przydziale kredytów, maszyn rolniczych i materiałów budowlanych mieli przybysze z zewnątrz. Otrzymywali wszystko to, na co latami czekali miejscowi rolnicy. W warunkach postępującej inflacji taka polityka władz państwowych prowadziła do utraty wszelkiej motywacji wśród miejscowej ludności do wiązania przyszłości z rolnictwem.

Jeszcze większe rozgoryczenie wywoływało to, że po kilku latach eksploatacji osadnicy sprzedawali częściowo zużytkowany sprzęt po cenie znacznie wyższej od ceny zakupu. Pozwalało im to na spłacenie zaciągniętych kredytów, i pozostawała jeszcze reszta na zagospodarowanie się w mieście. Koszty tej obłędnej polityki pokryła miejscowa ludność w kilka lat później, nabywając zniszczony sprzęt po znacznie wyższych cenach. Osadnicy nie byli w stanie utrzymać się na ziemi pozbawionej wszelkiej infrastruktury (dróg, wodociągów, telefonów, komunikacji, szkół, ośrodków zdrowia, placówek kulturalnych).

Uwzględniając powyższe trudności z osiedleniem na stałe ludności napływowej na początku roku 1989 prof. Czesław Noniewicz przedstawił plan skutecznej realizacji pomysłów z końca lat 70-tych. Według tych projektów, rozważanych przez władze wojewódzkie, z budżetu wojewódzkiego i państwowego miały być wybudowane nowoczesne farmy z całkowitym wyposażeniem, drogi, szkoły, przedszkola, kościoły, i dopiero wtedy zamierzano sprowadzić rolników z centralnych regionów Polski ("Kurier Podlaski", 27-29.01.1989 r.). Kryzys gospodarczy uczynił te plany bezprzedmiotowymi.

Ostatnie czasy przyniosły nowe pomysły zaludnienia wszystkich wschodnich województw Polski poprzez osiedlenie ludności pochodzenia polskiego mieszkającej w Kazachstanie i w innych częściach ZSRR. W opinii ludności białoruskiej może to być ostatni etap rozkładu gospodarczego tej części kraju.

Przyczyną wyludnienia wschodniej części województwa białostockiego, zamieszkałej przez ludność białoruską, była szczególnie nieprzyjająca gospodarce rolnej polityka władz wojewódzkich i centralnych oraz nieuwzględnienie specyfiki narodowościowej i wyznaniowej tego regionu.

Eugeniusz Mironowicz

---

[1] Wszystkie dane liczbowe podaję za opracowaniem Ośrodka Badań Naukowych w Białymstoku "Problemy aktywizacji społecznej i gospodarczej gmin położonych we wschodniej części województwa białostockiego", Białystok 1985, opr.: H. Sasinowski, M. Serwin, R. Szklarski.

За апошнія сорак пяць гадоў, у выніку дыскрымінацыйнай палітыкі польскіх уладаў, беларуская вёска ў Польшчы дайшла да абсалютнай руіны. Берутаўская прымусовая калектывізацыя мела разарваць эмацыянальныя сувязі і прывязанасць беларусаў да зямлі, каб пасля, ва ўмовах гібення і безвыхаднасці, прымусіць амаль усё маладое пакаленне да эміграцыі ў горад.

У гарадах нават найбольш прымітыўныя ўмовы жыцця павінны былі здавацца куды лепшай "цывілізацыяй" у параўнанні з тым, што магла ахвяраваць знішчваная вёска: без вадаправодаў, без доступу да элементарнай механізацыі, без доступу да сучасных формаў культуры. Тэхнікай у беларускай вёсцы надоўга мелі заставацца серп, каса ды конны плуг. А потым дзяржава выманіла ад спрадвечных гаспадароў і зямлю, за галадовачную рэнту.

Вёска апусцела, пастарэла і змоўкла. Вечарамі на вуліцы не сустрэнеш ні аднаго чалавека, і толькі дзе-нідзе ў акне старэнькай хаты замільгоча просінь ад тэлевізарнага экрана. Праўда, засталося ў вёсках па некалькі маладых гаспадароў, якія, нягледзячы на неспрыяльныя варункі, нясуць свой цяжкі мужыцкі крыж. Яны, як вострая парушынка, муляюць вочы прыхільнікам каланізацыі. Таму яны павінны растварыцца ў польскім моры каланістаў, якія нахлынуць з азіяцкіх рэспублік Савецкага Саюза. Якраз аб гэтым гаварыў пан Чэслаў Яніцкі, намеснік прэм'ер-міністра Польшчы /"Штандар Млодых", 27.11. 1989/: "... больш чым мільён палякаў з Савецкага Саюза вернецца ў краіну. /.../ Можна спадзявацца, што 20-30 працэнтаў скіруецца на тэрыторыю ўсходніх ваяводстваў..." - урад бярэ пад увагу факт, што трэба ім дапамагчы перайманць гаспадаркі, - "... мусім акрэсліць прынцыпы крэдытавання і нават субвенцыянавання прадукцыі ад земляробаў-рэпатрыянтаў".

Калі б хто не ведаў, адкуль у гэтай цяжкай эканамічнай сітуацыі краіны браць сродкі на крэдыты ды льготы, тады справу тлумачыць "Тыгоднік Салідарнасць" /№ 15, 9.09.1989/ у артыкуле "Наша зэмя". Аўтар піша: "Чарговы раз у сваёй гісторыі Польшча стаіць перад праблемай каланізацыі. Немагчыма паўтарыці каланізацыю на аснове Магдэбургскага права. Няма вайсковых асаднікаў, якія засялялі ўсходнія крэсы пасля І-шай вайны. Застаецца іміграцыя./.../ Прапаную сцягнуць на найбольш спустошаныя рэгіёны пагранічча палякаў з Казахстану і іншых рэспублік Савецкага Саюза. Патрэбныя крэдыты дзеля гаспадарчага ўмацавання наездных сем'яў могуць быць узяты з продажы на краёвым рынку прадуктаў на агульную суму 120 мільёнаў долараў, якія прышлюць у рамках дапамогі з краін Супольнага еўрапейскага рынку".

Вось як гэтая справа плануецца.

Увесь свет праводзіць дэкаланізацыю /нават папуасаў вучаць стаць народам/, а ў самім цэнтры Еўропы, за грошы дэмакратычных дзяржаваў, хочуць нам стварыць сярэдневякоўе.

Віктар Стахвюк

ЯК ВЯРНУЦЬ СВАЕ СЯДЗІБЫ АД ДЗЯРЖАВЫ?

Сяляне, якія да 1 студзеня 1983 года здалі сваю зямлю за рэнту, могуць выступіць да гмінных уладаў аб зварот для сябе на ўласнасць сваёй сядзібы, на якой стаяць будынкі. Дзеля гэтага трэба выступіць да начальніка гміны з наступным паданнем:

Naczelnik Gminy
w ....

Na podstawie art. 6 Ustawy z dn. 24 lutego 1984 r. o zmianie Ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i ich rodzin wnoszę o przeniesienie z powrotem na mnie własności działki gruntu (zwanej siedliskiem), oddanej Państwu za emeryturę (lub rentę) umową z dn. ....

Podpis

Заўвага: Зварот сядзібы не перашкодзіць атрымоўваць рэнту.

SAMO ŻYCIE

Jerzy Kułak w artykule "Tak zabijano" ("Tygodnik Białostocki", 13.01. 1990) streszcza relację prokuratora sądu specjalnego w latach pięćdziesiątych, który podczas tzw. "procesów kiblowych" ferował w Białymstoku zwykle jeden wyrok: karę śmierci.

Panu Kułakowi chodzi o wykazanie w swoim tekście, iż wyroki wykonywali prości ludzie, mówiący dziwnym językiem stanowiącym mieszaninę rosyjskiego i polskiego. Prokurator, który wymuszał karę śmierci, w tej relacji zasługuje wręcz na współczucie. Jak by nie było, zawszeć to swój.

Dowiadujemy się ponadto, że zwłoki ofiar tych zbrodni wywożono samochodem "Zis-25", nazywanym "Czornyj woron". Określenia takiego, o ile wiem, nie ma w języku polskim. Chodzi bowiem o pospolitego kruka. Oznacza to, iż nazwa ta, jako pamięć o represjach, dotyczy innego ludu. I rzeczywiście, samochodem zwanym nienawistnie "czornyj woron" wyłapywano i dostarczano ofiary sądów kapturowych Canawy - prawej ręki na terytorium Białorusi wszechwładnego Berii.

Oznaczałoby to niewątpliwie, iż prokurator najpierw pełnił swoją funkcję w latach 1937-41 na Białorusi, gdzie w owym czasie wyroki ferowano w straszliwym tempie. W samych Kuropatach zamordowano 300 000 Białorusinów. O tym mass-media, w tym i "Tygodnik Białostocki", zdają się nie wiedzieć. Cóż to by było, gdyby społeczeństwo raptem uświadomiło sobie, że NKWD mordowało nie tylko Polaków, ale i Białorusinów, w dodatku w tak przerażających rozmiarach (ponad 1,5 miliona). Nie po chrześcijańsku byłoby wówczas kopać tak zmasakrowany naród.

A zatem, "czornyj woron", który na Białostocczyźnie nie był znany, przywędrował wraz ze wspomnieniami pana prokuratora, np. z I Armią LWP, do której pan prokurator pewnie się załapał.

Pamięć o języku, który tak zaciekawił pana Kułaka, najpewniej została także przeniesiona z poprzedniego okresu wspomnień pana prokuratora, co zresztą wynika z jego relacji, gdyż musiał znać dwa języki: ojczysty polski i urzędowy (tam) rosyjski. Jak wiem, przed wojną w powszechniakach rosyjskiego nie nauczano.

Wiktor Stachwiuk

W reportażu telewizyjnym 22 stycznia 1990 r. z cyklu "Obok nas" zatytułowanym "Ściana wschodnia" poeta Jan Leończuk udowadniał, że wyludnienie wsi wschodniej Białostocczyzny zakończy się, gdy pojawią się nań "łacińskie dworki". Sołtys wsi Łubniki twierdził, że uciekli ze wsi pańszczyźniani chłopi, którzy ze swą bizantyjską zajadłością niszczą naród w miastach. Jan Leończuk nie powiedział, o jaki naród mu chodzi, ale wolno się domyślać, że o polski. Mało tego, ci chłopi pańszczyźniani (Białorusini) kontynuują według niego politykę Kozaków, którzy w Narewce nawracali unitów na prawosławie. Zapewne chcą p. Leończuka nawrócić na białoruskość, ale sądząc po ilości łacińskich dewocjonaliów w pokazanej jednej izbie (aż strach pomyśleć, co jest w następnych), on się już nie da. Szkoda tylko, że sołtys-poeta nie wie o tym, iż w Narewce nigdy nie było żadnych unitów. Ale to z poezją i patriotyzmem J. Leończuka nie ma nic wspólnego.

(am)

"Otwarte studio" Telewizji Polskiej (8-9 grudnia 1989 r.) poświęcone mniejszościom narodowym przeszło bez echa w krajowych publikatorach prasowych. Prasa, która nie żałuje miejsca na omówienie nawet najbłahszych scenek na srebrnym ekranie, solidarnie przemilczała program będący zapisem unikalnym, zapisem konfrontacji pewnego mitu narodowego (może państwowego?) z rzeczywistością, jaką mamy na dzień dzisiejszy.

Milczenie w tym wypadku może być wszystkim, ale nie złotem.

(jm)

АДОЗВЫ БЕЛАРУСКАГА ГРАМАДСКАГА КАМІТЭТА "ГРАМАДА"

Да Беларускага Народнага Фронту "Адраджэнне"

Браты!

Беларускі народ разбудзіўся. Па ўсёй нашай зямлі пачынаецца нацыянальнае адраджэнне. Глыбока верым, што гэтым разам яно збудзецца і наш народ стане нарэшце самастойнай нацыяй.

Вядучай сілай у гэтым працэсе прызнаем БНФ "Адраджэнне". Са свайго боку БГК "Грамада" імкнецца падняць палітычна-грамадскі рух беларусаў у Польшчы.

Беларускае савецкае грамадства не мае ніякага ўяўлення пра быт беларусаў у Польшчы. У колах нацыянальнай інтэлігенцыі існуе міф пра "беларускую аўтаномію" на Беласточчыне. Тым часам тутэйшыя беларусы карыстаюцца толькі свабодай думкі. Няма на Беласточчыне аніякай беларускай аўтаноміі, няма нават школьніцтва. Паланізацыя перавышае савецкую русіфікацыю. Пасля сарака пяці год камуністычнае ўлады Беласточчына апынулася ў стане цалкавітай руіны і спустошэння.

На жаль, новыя ўлады, якія афіцыйна спачуваюць нацыянальным меншасцям, у сапраўднасці з намі зусім не лічацца. Што горш, плануецца каланізацыя беларускага абшару Беласточчыны польскімі асаднікамі. Ставіць гэта пад сумніў нашу этнічную тут будучыню.

"Салідарнасць", вядучая сіла польскага грамадства, неаднойчы заяўляла, што бачыць БНФ "Адраджэнне" як прадстаўніка беларускага грамадства. Пара праверыць тыя заявы. Чакаем на Беласточчыне праўлення БНФ, якое павінна азнаёміцца са становішчам на месцы і правесці размовы з "Салідарнасцю".

Беларусы Беласточчыны, хоць аддзелены ад Радзімы дзяржаўнай мяжою, ёсць неад'емнай часткай беларускай нацыі. Таму просім і дамагаемся духоўнай падтрымкі.

Не заставайцеся глухімі на наш кліч. Калі прачнецеся запозна, з Беласточчыны адкажа Вам толькі рэха.

Да Беларускай эміграцыі

Суродзічы!

Беларускі народ стаіць на парозе вольнасці. Гістарычны момант патрабуе ад нас аб'яднання ўсіх нацыянальных сілаў, супрацоўніцтва ўсіх беларусаў, дзе б яны ні жылі - на падзеленай мяжамі роднай зямлі ці ў шырокім свеце.

Ролю арганізатара беларускай палітычнай дзейнасці ў Польшчы ўзяў на сябе Беларускі Грамадскі Камітэт "Грамада". Каб захаваць беларушчыну на Беласточчыне і рупіцца пра яе развіццё, у сённяшняй сітуацыі не хопіць адно культурніцкай дзейнасці. Нам трэба палітычны беларускі рух, неабходна мець сваю палітычную партыю. Бо сённяшняя Беласточчына, гэта нават не даўнейшая "Польшча В", гэта цяпер "Польшча С": "усходняя сцяна", што разглядаецца ўладамі як поле для чарговай хвалі польскага асадніцтва.

Беларуская партыя будзе змагацца за беларушчыну на Беласточчыне шляхам працы развіванай на гады, пабудовы тэрытарыяльнага самаўраду і адбудовы гаспадаркі беларускімі сіламі.

Верым, што наш дзесяцімільённы народ ужо неўзабаве адважа свае правы на свабоду і самастойнасць. Але, пакуль нашы суродзічы з-за мяжы занятыя напружанай барацьбою за вызваленне з савецкага ярма, на іхнюю помач спадзявацца не можам.

Спадзяемся на Вашую помач. Колькасць беларусаў на Беласточчыне і на эміграцыі параўнальная, так як і колькасць людзей адданых беларускай справе. Уплыў нешматлікай эміграцыі на ход падзеяў у падсавецкай Беларусі можа быць толькі ілюзорным. Тая ж помач для пакінутых самім сабе беларусаў Беласточчыны можа мець значэнне вырашальнае, тым больш, што можна яе абаперці на легальную аснову.

Таму заклікаем Беларускую эміграцыю да засяроджання сваіх намаганняў на падтрымцы беларушчыны на Беласточчыне. Патрабуе гэтага беларускі нацыянальны інтарэс.

Жыве Беларусь!

OUR NEWS

The bulletin issued by the Byelorussian Commitee HRAMADA to welcome the founder's congress of Byelorussian political party in Białastok on the 10th of February 1990

SUMMARY

Sokrat Janowicz (p.1) reflects upon the possibility to organize and develop the political activity of the Byelorussian national minority in Białastok Region (north-eastern part of Poland). Social ground for such activity is briefly discussed as well as the principal difficulties to overcome.

THE PROGRAMME OF BYELORUSSIAN PARTY - A PROPOSAL (p.2.). This programme has been elaborated by the Byelorussia Social Commitee HRAMADA (an initiative group of Byelorussian political movement). The main political, economic, cultural and educational activities proposed in it aim at stopping the polonization of the Byelorussians and tend to develop the ways of economic and cultural survival of the Byelorussian minority in post-communist Poland.

Jan Maksymiuk, NEW TOTALITARISM? (p.5). A detailed account of the conflict in the Cultural Centre in Hajnauka (Białastok Region) between the manager Mikołaj Buszko and the "Solidarity" part of his staff. The conflict, which occured in November 1989, caused the serious tension in relations between local Polish and Byelorussian communities. The author argues that this local conflict reflects a wider trend in Poland to establish a new political situation with force and law-breaking.

Wiktor Stachwiuk, WHIRLS AROUND ELVIRA(p.11). This text, subtitled "A Picture of the Chase", is a satirical handling of the final phase of the conflict in Hajnauka.

Eugeniusz Mironowicz, THE ECONOMIC SITUATION OF THE EASTERN PART OF BIEŁASTOK REGION DURING LAST DECADES (p.14). A detailed survey with adequate statistical data of the economic situation of the area populated predominantly by the Byelorussians. The situation is compared with that of the western ("Polish") part of the region. The author shows how the purposive policy of local and central authorities brought economic and ecological devastation of the Byelorussian ethnical territory.

Wiktor Stachwiuk, NEOCOLONIZATION (p.17). An idea of colonization of the Byelorussian ethnical territory in Białastok Region by incomers of Polish origin from Soviet Kazakhstan and other Soviet republics have been recently discussed in Polish mass-media. If such an action takes place, ineluctable wiping out of Byelorussian economic and cultural presence will follows as a consequence.

LIFE ITSELF (p.18). Three notes commenting on the attitudes of Polish mass-media towards problems of national minorities within Poland.

APPEALS OF THE BYELORUSSIAN SOCIAL COMMITEE HRAMADA: TO THE BYELORUSSIAN POPULAR FRONT "ADRADŽEŃNIE" and TO BYELORUSSIAN EMIGRANTS IN THE WEST (p.19). Today the revival of Byelorussian people for independent national life is a fact. But for Byelorussian national minority in Poland there still exists a threat of disintegration and forcible assimilation. The Byelorussian Social Commitee HRAMADA appeals for moral and material support.

SUMMARY (p.20).

ПРАЧЫТАЙ І ДАЙ ПАЧЫТАЦЬ ІНШАМУ!

НАШЫ НАВІНЫ. Бюлетэнь Беларускага Грамадскага Камітэта ГРАМАДА падрыхтаваны да заснавальніцкага кангрэсу беларускай палітычнай партыі ў Беластоку 10 лютага 1990.
Рэдактар выдання: Ян Максімюк.

WDK Białystok.Zam.29/90.N.300 egz.F.A4.